

Språket vårt

Per Egil Hegge

Per Egil Hegge er tidligere redaktør i Aftenposten og forfatter av flere bøker, blant annet om språk.

per.egil.hegge@aftenposten.no

Strategi mot reduksjon

Vi har skrevet før om den tvetydige funksjonen som preposisjonen «mot» kan ha. Her er to eksempler fra begynnelsen av året. NRK meldte 5. januar at Regjeringen «åpner for å tildele penger til prosesser mot kommunesammenslåing». En lytter som hørte dette, ble litt forundret, fordi han har oppfattet det slik at Solberg-regjeringen er tilhenger av kommunesammenslåing, altså at den er for. Det aktverdige målet – ingen premie for å gjetne riktig – er å spare penger. Senere i meldingen ble det da også klart at det er prosesser i retning av sammenslåing, altså med sikte på å få slått kommuner sammen, som skal støttes. Samme dag ble dette spørsmålet stilt i et intervju i NRK: «Hvor robust er strategien mot reduksjon av utslipp?» En annen lytter hadde ikke oppfattet at noe parti eller noen regjering har tenkt å gå inn for å forhindre reduksjon av utslipp. Alle vil heller arbeide for reduserte utslipp. Og igjen var det «mot» i betydningen i retning av, eller gjerne «for», som var meningen med utsagnet.

Det blir altså vrient for både avsender og mottager når å arbeide mot noe betyr å arbeide for noe. Det henger naturligvis sammen med at mot kan bety mot i fiendtlig betydning, som i «de kjempet mot fienden». Det er helt entydig. Men hvis en forretningsmann sier at «vårt firma arbeider mot et av Skottlands største selskaper», er betydningen sannsynligvis at det skotske selskapet er hans samarbeidspartner. Motsatt betydning hadde vi fått ved å sammenføre preposisjonen og verbet og la firmaet motarbeide skottene.

Tvetydigheten ligger i at «mot» på norsk kan oversettes både med «against» og «towards» på engelsk. «Against» er fiendtlig, «towards» er retningsangivende. Engelsktalende som forsøker å lære norsk, lurer på hvordan vi klarer oss med ett felles ord for to nærmest motsatte begreper. Svaret er vel «ikke særlig bra».

Vold i skolen. Nå må adferdsproblemer tas mer på alvor, av hensyn til både elever og lærere.

Hvordan kan skolen stanse morgendagens voldsutøvere?

Kronikk

Ole Greger Lillevik
førstelektor,
Høgskolen
i Narvik

Lisa Øien
høgskolelektor,
Høgskolen
i Narvik

En av tre lærere har opplevd vold i siste 12 måneder. Samtidig som volden øker i omfang ser vi også en tendens til at den blir stadig mer brutal.

Vold i grunnskolen er både en pedagogisk og arbeidsmiljømessig utfordring. Den pedagogiske siden handler om å

lære barna sosiale mestringsstrategier, slik at de kan møte utfordringer og konflikter i livet, uten å bruke vold. Den arbeidsmiljømessige utfordringen handler om å gi lærerne en arbeidsplass hvor de er trygge og ikke utsettes for fysisk eller psykisk skade.

I klasserommet sitter byggeklossene som vårt samfunn skal bygge på i fremtiden. Men i det samme rommet sitter også morgendagens voldsutøvere. Det er derfor viktig at det forebyggende arbeidet starter når barna er små. I dette arbeidet har alle voksne et ansvar, både samfunnet som helhet, foreldrene og skolen. Gjennom samarbeid med lærere som står i utfordrende situasjoner i den pedagogiske hverdagen, og gjennom arbeidet med boken *Tiltak mot vold og aggresjon og i skolen* har vi fått innblikk i hvordan vold kan oppleves og hva som kan være viktig å fokusere. Mange og sammensatte års-

ker påvirker tilstedeværelse av vold i skolen, og vi vil her løfte frem noen sentrale faktorer.

Mange lærere opplever at skolen ikke i tilstrekkelig grad ser på vold som et problem. Vi mener at skolen må ta vold på alvor ved å sette dette temaet på dagsordenen. Skoleledelsen har et særlig ansvar, og ansvaret er hjemlet både i opplæringsloven (krav om et godt fysisk og psykososialt skolemiljø) og i arbeidsmiljøloven (krav om at den ansatte, så langt det er mulig, beskyttes mot vold). Uten en aktiv ledelse vil ikke det forebyggende arbeidet lykkes. Det må skapes holdninger blant alle ansatte om at tiltak mot vold både er et viktig og prioritert område.

Vold som motmakt mot avmakt
Tiltak som styrker lærerkollegiets evne til å reagere på voldelig adferd viser seg å ha god effekt. Det er derfor viktig å utvikle

KRONIKK

E-post:
kronikk@aftenposten.no
Maks. 6000 tegn
inkl. mellomrom.
Legg ved portrettfoto.

DEBATT

E-post:
debatt@aftenposten.no

Hovedinnlegg: Maks 3000 tegn inkl. mellomrom. Legg ved portrettfoto.
Kortinnlegg: 400-1500 tegn inkl. mellomrom.

Debattredaktør (konstituert):
Erik Tornes

Telefaks: 22 86 40 89
Post: Aftenposten,
Debattredaksjonen,
Postboks 1, 0051 Oslo

Kronikker/debattinnlegg på nett:
aftenposten.no/meninger
• Aftenposten returnerer ikke artikler som blir sendt på papir.

Følg Aftenposten på Facebook. Her kan du diskutere innlegg og kronikker, og komme med innspill til Aftenpostens debattredaksjon. [facebook.com/apmeninger](https://www.facebook.com/apmeninger)

Følg Aftenposten på Twitter. Alle debattinnlegg postes daglig på vår Twitter. Få med deg innleggene på Norges beste debattside på twitter.com/aft_meninger

I klasserommet sitter byggeklossene som vårt samfunn skal bygge på i fremtiden. Men i det samme rommet sitter også morgendagens voldsutøvere, skriver Ole Greger Lillevik og Lisa Øien. FOTO: ARASH A. NEJAD

felles forståelse av vold som fenomen. Slik vi ser det, har lærerens forståelse av vold klare konsekvenser for hvordan skolen velger å forebygge og møte den. Det er for eksempel stor forskjell på å forstå vold som fortvilelse sammenlignet med å anse den som ondskap.

Barn som viser voldelig adferd må forstås som barn i stor avmakt. Mange og ulike forhold gjør at et barn kan befinne seg i en slik situasjon. Det kan blant annet handle om å være sosialt mistilpasset, en akutt krise i barnets liv, redusert evne til å forstå eller gjøre seg forstått eller ulike former for omsorgssvikt. I slike situasjoner kan det å regjere voldelig bli motmakt mot avmakt. Vår erfaring er at felles grenser bidrar til å skape forutsigbarhet, oversikt og trygghet blant både lærere og elever. Utrygghet vil bidra til å øke avmakt, og derved også øke risiko for vold. Trygghet, både elever og lærere, virker motsatt. Et trygt miljø bidrar til å forebygge vold.

Felles grenser - felles holdninger

Det er viktig at lærerkollegiet utvikler felles grenser for vold og felles holdninger til hva som skal skje når vold oppstår. Skolen må bli flinkere til å flagge en felles holdning. Gjennom informasjon på personalmøter, foreldremøter og i klasserommene, må skolens nulltoleranse bli kommunisert og gjort tydelig for alle som er involvert i skolen. Slik kan skolens nulltoleranse bli en sentral del av skolens holdningsprofil.

Mange skoler har utarbeidet gode tiltaksplaner mot vold, men ennå er mye ugjort. Det er rektors ansvar å sette i gang

Fakta

Vold i skolen

- Rundt 30 prosent av lærerne i den norske grunnskolen har opplevd vold de siste 12 månedene. (Vold i skolen. Kartlegging av vold mot lærere på barnetrinnet, Eggen 2010)
- Ca 5 prosent av lærerne opplever trusler om vold eller vold en eller flere ganger i måneden. (STAMI-rapport, Årgang 9, nr. 11, 2008)
- 5-10 prosent av barn i grunnskolen har moderat risiko for å utvikle alvorlige adferdsproblemer, og 1-2 prosent antas å ha høy risiko for å utvikle slike problemer. (Adferdsproblemer blant barn og unge. Nordahl, Sørlie, Manger & Tveit, 2005)
- I arbeidet mot vold er felles holdning, tydelig kommunisert nulltoleranse, trygge lærere og skole-hjem-samarbeidet viktige faktorer. (Tiltak mot vold og aggresjon i skolen. Lillevik og Øien, 2012)

planarbeidet. Og medvirkning fra de ansatte, i tillegg til lokal forankring er viktig for at alle får et eierforhold til de felles mål og tiltak som utarbeides. Tydelige mål og tiltak bidrar til å klargjøre roller og ansvar, samtidig som det kvalitetssikrer håndtering av og oppfølging etter vold. Opplæring av ansatte i å forebygge og håndtere vold mangler ofte. Det er derfor viktig at tiltaksplanen også må inneholde strategier for opplæring på dette feltet.

Trygge lærere er gode lærere

Å jobbe med vold er svært krevende. Et støttende og anerkjennende arbeidsmiljø kan være avgjørende for at den enkelte ansatte skal holde ut i en krevende pedagogisk hverdag. Vi mener det derfor må skapes rom til å diskutere utfordringer og hendelser, og rom til å sette ord på frustrasjon og redsel, uten å bli møtt med negative holdninger fra kolleger eller ledelse.

Åpenhet og refleksjon i kollegiet gir også mulighet til å lære av hverandres erfaringer. Kvaliteten på relasjonen mellom mennesker påvirker hvordan vi er mot hverandre. Lærerens holdninger til eleven og egen væremåte i en konfliktsituasjon, kan i seg selv bidra til å dempe eller trigge elevens aggresjon. En kontrollerende og autoritær væremåte fra lærer kan bidra til å øke faren for vold. På den annen side vil en utydelig og lite forutsigbar lærer kunne gjøre det samme. I klasserommet er det viktig å finne en god balanse mellom en tydelig og myndig og en omsorgsfull tilnærming.

De tiltakene vi her har belyst er ikke uttømmende. Læringsmiljø og pedagogiske opplegg, sammen med andre faktorer som kan styrke elevenes sosial kompetanse, betyr også mye. Vi vil også fremheve betydningen av et godt skole-hjem-samarbeid. Som foreldre kan vi ikke forventet at skolen skal løse disse krevende utfordringene alene. Her må vi som voksne personer ta et medansvar og gå sammen med skolen i arbeidet mot vold.

Les på ap.no

► **Kronikk (24. januar):** Jeg er lærer på en barneskole. Jeg skriver for å skremme deg.

► **Yousef Bartho Assidiq (24. januar):** Har man først hatt ett raseriutbrudd på skolen, er man nesten dømt til å tilbringe halvparten av skolegangen sin på rektors kontor.

► **27. januar:** Løsningen var en ny lærer

► **29. januar:** Hva skal vi som foreldre gjøre? Starte hjemmeundervisning? Banke opp alle som er slemme med sønnen vår?

Psykisk syke. Tallene NRK har presentert er basert på en gjennomgang av 228 drapsdommer. Metoden er etterprøvbart og premissene er åpne.

NRK har riktige tall

Debatt

Per Arne Kalbakk
nyhetsdirektør
NRK

Alexandra Beverfjord
reportasje-
redaktør, NRK

I en kronikk i Aftenposten 31. januar kommer forskerne Anne-Kari Torgalsbøen og Bjørn Rishovd Rund med en del påstander om NRKs journalistikk under tittelen «Fullstendig gale tall fra NRK». Disse påstandene er så alvorlige og dels feilaktige at vi ser oss nødt til å tilbakevise dem.

Vi har i dette arbeidet gjort noen klare metodiske valg - og forklart hvilke. Det er ikke samsvar mellom det Torgalsbøen og Rishovd Rund skriver og det NRK har gjort.

Vanskelig tema

Drap begått av alvorlig psykisk syke er et krevende og svært vanskelig tema. Vi vet at det er svært ulike oppfatninger til problemstillingen - også innenfor forskningen.

NRK har fått et ras av henvendelser om drapsserien. Fra pårørende som setter stor pris på dekningen. Flere ønsker å fortelle sin historie fordi de nå settes i en større kontekst. Fagfolk har gitt NRK ros for måten vi har jobbet på. Andre har reagert på det de oppfatter som stigmatisering. Dette var vi forbedret på. Når vi likevel velger å gå inn i et så betent tema, er det fordi vi mener at dette er en viktig debatt om et alvorlig samfunnsproblem.

Vi har publisert en rekke artikler om hvordan vi har jobbet med kartleggingen. Vi undrer oss om Torgalsbøen og Rishovd Rund egentlig har lest om NRKs metodebruk før de satte seg ned og skrev kronikken.

NRK har konsultert flere autoriteter fra fagfeltet underveis, deriblant psykologspesialist Pål Grøndahl og psykiater Henning Værøy, i spørsmål om metodebruk og bruken av definisjonene.

Systematisk gjennomgang

Vi har systematisk gått gjennom 228 rettsavgjørelser i norske drapsaker fra 2003 til 2012. Vi har tatt utgangspunkt i Kripos sin drapsstatistikk fra 2003-2012. Den innbefatter drap etter straffelovens paragraf 233.

Kartleggingen viser at 102 av drapene ble begått av personer som hadde en alvorlig psykisk lidelse. Dette er nær halvparten av alle drapene vi gjennomgikk. I tillegg viser kartleggingen at det er kombinasjonen alvorlig psykisk lidelse, rus og voldshistorikk som utgjør en stor del av risikogruppen.

Hovedkritikken til Torgalsbøen og Rishovd Rund synes å være at psykoselidelser og personlighetsforstyrrelser er med i begrepet alvorlige psykiske lidelser. De mener at alvorlige personlighetsforstyrrelser ikke hører hjemme under den definisjonen, og at NRK derfor opererer med «gale tall». Da det statlige Olsen-utvalget gjennomgikk drap i Norge i perioden 2004-2009 hadde de med begge gruppene i sine tall, og det var deres definisjon som dannet utgangspunktet for oss. Kronikkforfatterne er også uenige med den fagekspertisen NRK konsulterte før publisering, og som mente det var forsvarlig og riktig å ha med begge gruppene.

Større risiko

I Olsen-rapporten står det at de fleste undersøkelser viser at «personer med dyssosial personlighetsforstyrrelse har større risiko for å begå drap og alvorlige voldshandlinger enn de fleste andre grupper». Man kommer ikke utenom å ta med personlighetsforstyrrelsene i dette bildet. Kronikkforfatterne kan selvsagt mene noe annet, men NRK står på solid faglig grunn når vi gjør dette.

I saken om våre funn sier voldsforsker Ragnhild Bjørnebekk ved Politihøgskolen at «det er godt dokumentert gjennom studier både i Norge og internasjonalt at gjerningspersoner med alvorlige personlighetsforstyrrelser eller andre alvorlige psykiske lidelser er overrepresentert i drapsstatistikken».

Diagnoser dreper ikke

Torgalsbøen og Rishovd Rund skriver at tallene burde vært lavere fordi kartleggingen inkluderer 2011, da 77 mennesker ble drept 22. juli. I metodeartiklene står det tydelig forklart hvorfor de 77 drapene ikke er med i kartleggingen: De to parene med rettspsykiatrisk sakkyndige ga Anders Behring Breivik forskjellige alvorlige psykiske diagnoser. Ingen av disse ble lagt til grunn av retten, som mente han bare hadde trekk av disse diagnosene.

Det er ikke riktig at NRK har jobbet for å «skape et bilde av dem med psykisk lidelse som så farlige som mulig». Budskapet som går igjen gjennom hele dekningen er at diagnoser ikke dreper, at psykisk syke ikke er nevneverdig farligere enn andre og at de som dreper stort sett tilhører en liten risikogruppe som i tillegg til en alvorlig psykisk diagnose ofte har rusproblemer og tidligere voldshistorikk.

Dekke det som er vanskelig

Pressens oppgave er også å dekke det som er vanskelig. 102 mennesker er drept av personer som hadde en alvorlig psykisk lidelse. I tillegg er rus og voldshistorikk tydelige risikofaktorer. Når vi snakker om samfunnets alvorligste forbrytelse må vi kunne diskutere slike vesentlige funn, selv om diskusjonen kan være både vanskelig og ubehagelig.

► **En kontrollerende og autoritær væremåte fra lærer kan bidra til å øke faren for vold. På den annen side vil en utydelig og lite forutsigbar lærer kunne gjøre det samme.**